

*Губар Сергій Володимирович -
здобувач Національної академії
внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук*

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ В УСРР ПОСТАНОВИ
ЦВК І РНК СРСР «ПРО ОХОРОНУ МАЙНА ДЕРЖАВНИХ
ПІДПРИЄМСТВ, КОЛГОСПІВ І КООПЕРАЦІЇ
ТА ЗМІЦНЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ (СОЦІАЛІСТИЧНОЇ)
ВЛАСНОСТІ» ВІД 7 СЕРПНЯ 1932 Р.**

Спотворення історії - відомий спосіб маніпулювання людьми. Яскравим прикладом того, як окремі сучасні політичні сили використовують цей метод для пропаганди вигідних їм постулатів, є трактування Постанови ЦВК і РНК СРСР «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації і зміцнення суспільної (соціалістичної) власності» від 7 серпня 1932 р., відомої в народі під назвою «закон про п'ять колосків». Сьогодні можна почути безліч завчених історій про розстріли селян за крадіжку з поля жмені зерна. Варто наголосити, що у жодному разі ми не заперечуємо численних фактів злочинних діянь сталінського керівництва щодо громадян СРСР. Однак історія стає наукою, а не служницею політиків, лише тоді, коли події висвітлюють об'єктивно.

Отже, відповідно до Постанови від 7 серпня 1932 р., за крадіжку державного майна та прирівняного до нього за своїм значенням майна колгоспів, кооперативів і вантажів на залізничному та водному транспорті було встановлено «вищу міру соціального захисту» - розстріл з конфіскацією усього майна або за наявності пом'якшуючих обставин позбавлення волі на строк не менше десяти років із конфіскацією усього майна [1].

Привертає увагу нечіткість формулювань: чи потрібно було брати до уваги ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного, і які обставини в роки суцільної колективізації законодавець визнавав пом'якшуючими? Зрозуміло лише, що встановлювалася нерівність захисту різних форм власності, оскільки за крадіжку «державної та суспільної» власності винні відповідали згідно з нормами згаданої Постанови, а коли об'єктом посягання була приватна власність, то злочин

кваліфікували за відповідними статтями Кримінального кодексу союзної республіки.

Детальніше підстави та межі застосування постанови роз'яснювали для органів юстиції у таємній інструкції від 16 вересня 1932 р.:

по-перше, під час розгляду справи у суді потрібно було зважати на особу винного, тому що «вищу міру соціального захисту» встановлювали для «куркулів, колишніх торговців, інших соціально-чужих елементів», спекулянтів, голів колгоспів, керівників і посадових осіб органів постачання, торгівлі та кооперації, а також керівників підприємств;

по-друге, пом'якшуючими вину обставинами потрібно було вважати поодинокі випадки розкрадань та розкрадання у незначних розмірах;

по-третє, стосовно трудящих одноосібників і колгоспників, викритих у розкраданні колгоспного майна і хліба, потрібно було призначати покарання через позбавлення волі на десять років. Для цієї категорії осіб було введено перелік обтяжуючих обставин: 1) систематичне розкрадання колгоспного майна (продуктів і худоби); 2) розкрадання, вчинені організованими групами, 3) розкрадання у великих розмірах; 4) розкрадання, що супроводжувалися насильницькими діями, терористичними актами, підпалом. Наявність таких обставин передбачала призначення «вищої міри соціального захисту» [2, арк. 2].

Отже, очевидно, що в інструкції не вимагалось «стріляти селян за крадіжку жмені колосків». Водночас такі покарання, вважаємо занадто суворими, оскільки вони не відповідали суспільній небезпеці вчиненого злочину.

На нашу думку, жорстокість санкції Постанови викликала незрозуміння й опір працівників органів кримінальної юстиції УСРР. Слідчі прокуратури, орган дізнання, прокурори продовжували порушувати кримінальні справи щодо крадіжок за ст. 170 Кримінального кодексу УСРР. Таким чином, ці справи розглядали у народних судах [3, арк. 31]. Наприклад, за період від 1 серпня до 15 грудня 1932 р. народні суди Донецької області розглянули 3726 справ про крадіжки, з яких 2477 вчинено в колгоспах, 341 - на виробництві, 326 - у радгоспах, 36 - у системі державної торгівлі, 400 - у кооперації, 109 - на

залізничному транспорті, 9 - на водному транспорті, 15 - на місцевому транспорті та 13 в інших місцях. У цих справах 4696 осіб було віддано до суду, а 148 - виправдано. Інформацію про призначену міру покарання наведено у таблиці 1 [4, арк. 46].

Таблиця 1

Призначені народними судами Донецької області міри покарання у справах про крадіжки за період від 1 серпня до 15 грудня 1932 р.

Соціальний стан	Позбавлення волі			Примусова праця	Виправдано	Разом
	на 10 років	на 5-9 років	до 5 років			
куркулі	204	174	239	51	-	668
одноосібники	127	342	1008	590	88	2155
колгоспники	3	55	147	181	5	391
службовці	15	35	56	77	-	183
робітники	65	139	488	552	55	1299

Подібна ситуація простежувалась і в інших областях УСРР. У вересні 1932 р. Дніпропетровська обласна прокуратура здійснила перевірку застосування постанови від 7 серпня 1932 р. Було виявлено, що на місцях «боротьбу за хліб проводять старими методами і жодного випадку застосування Постанови ЦВК і РНК РСРР від 7 серпня 1932 р. не зафіксовано» [5, арк.103].

Відсутність запланованих результатів і зриви хлібозаготівлі у всіх областях спричинили підписання низки нормативних актів, де, зокрема, вимагалось застосування негайних та рішучих заходів щодо боротьби з «розтринькуванням, розкраданням та приховуванням хліба». Категоричність вимог партійного радянського керівництва змусила працівників органів юстиції вдаватися до більш жорстких заходів. Станом на 25 листопада 1932 р. (за неповними даними) за «розтринькування та крадіжки хліба» народні та обласні суди УСРР засудили 16 896 осіб, яким було призначено такі види покарання: 2,3 % - розстріл, 73,7 % - позбавлення волі, 24 % - примусові роботи [6, арк. 79-80].

Отже, Постанова від 7 серпня 1932 р. не призвела до масових розстрілів селянства, адже передусім була спрямована проти керівників, які, використовуючи службове становище, вдавалися до розкрадань майна у великих та особливо великих розмірах, а також проти «соціально-чужих елементів», що відповідало завданням політики суцільної колективізації та ліквідації куркульства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про охорону майна державних підприємств, колгоспів і кооперації і зміцнення суспільної (соціалістичної) власності : Постанова ЦВК і РНК СРСР від 7 серпня 1932 р. // Збірник законів і розпоряджень робітничо-селянського уряду Союзу Радянських Соціалістичних Республік. - 1932. - Від. 1. - № 62, арт. 360.

2. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 5488.
3. ЦДАВО України, ф. 8, оп. 15, спр. 293.
4. ЦДАВО України, ф. 8, оп. 15, спр. 367.
5. Держархів Дніпропетровської обл., ф. 1520, оп. 3, спр. 4.
6. ЦДАГО України, ф. 1, оп. 20, спр. 5489.

Давиденко Валерій Степанович -
доцент кафедри загальноправових
дисциплін Київського національного
торгівельно-економічного
університету, кандидат юридичних
наук, доцент

МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЯК ОСНОВА ЗАХИСТУ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Гуманітарне право - це важлива складова міжнародного права, підґрунтям його є гуманізм як запорука захисту особи в умовах збройних конфліктів. Саме тому завданням міжнародного гуманітарного права є контроль за ситуацією в зоні військових дій, що сприятиме мінімізації страждань і втрат як серед військовослужбовців, так і серед цивільного населення.

В історії світових війн й до формування сучасних інституцій гуманітарного права відомо понад 500 положень, кодексів поведінки, угод тощо, що мали на меті регламентувати ведення бойових дій. Так, слід згадати Кодекс Френсіса Лібера -